

liset tekijät, kulttuuritausta ym. vaikuttavat. Ei ole epäilystäkään, etteikö nämä kaikki olisi myös Venäjällä vaikuttavia tekijöitä. Terveyspolitiikassa on kuitenkin tärkeä erottaa ongelmien tausta ja näyttöön perustuvat keinot tilanteen korjaamiseksi, vaikka ne toki liittyvät toisiinsa. Taustatekijöistä riippumatta esimerkiksi tupakka- tai alkoholipolitiikassa on vahvoja näyttöön perustuvia toimenpiteitä ongelmien vähentämiseksi.

Usein kiinnitetään huomiota taloudellisten tekijöiden ja kansanterveyden yhteyksiin, jotka nekin ovat monitahoiset. Globaalisti katsottuna, jos köyhät Afrikan maat jätetään pois, korrelatio ei ole kovin suuri. Yleensä elintason noustessa elintapasairaudet ovat lisääntyneet, kunnes tiettyssä vaiheessa ne kääntyvät taas laskuun.

Puhuttaessa taustalla olevista tekijöistä Venäjällä, kuten monessa muussakin maassa, ihmiset sanovat yleensä elämän vaikeuksien ja ”stressin” olevan keskeisiä tekijöitä. Näillä on ilman muuta yhteys kansanterveyteen ja siihen vaikuttaviin elintapoihin, mutta ne eivät ole suoria selittäjiä.

Viimeaikaisista myönteisistä toimenpiteistä huolimatta Venäjän kansanterveyden tilanne on eurooppalaisittain vielä huono. Myönteiselle kehitykselle on paljon esteitä ja se vie aikansa. Esimerkiksi alkoholinkulutukseen tai ravintoon vaikuttaa historiallinen kulttuuritausta, ja sosiaalinen muutos on siksi hidasta. Hallinnon pyyrät kääntyvät verkkaisesti, eivätkä valtiontalouden haasteet mahdollista suuria satsauksia. Venäjällä on myös paljon vahvoja kaupallisia toimijoita, joista monikansallisen tupakka- ja alkoholiteollisuuden firmat käyttävät kulussien takana suurta valtaa.

Muutos on silti mahdollinen, kuten esimerkiksi Suomen kokemukset osoittavat. Viime

aikoina alkaneiden positiivisten muutosten taustalla ovat paitsi edellä mainitut terveystoimien toimet (erityisesti tupakkalaki), sekä monet alueelliset ja valtakunnalliset kampanjat ja terveydenhuollon työ. On myös selvää, että suhteellisen elintason nousun myötä terveys kiinnostaa yhä enemmän: tieto riskitekijöistä ja terveellisempien elintapojen vaaliminen alkavat levitä ja vaikuttaa. Varsinkin hyvin koulutetun väestöryhmän parissa terveemmät elintavat ovat tulossa muotiin, ja esimerkiksi kaupungeissa kuntosalien määrä on nopeasti kasvanut.

Yhteistyö Venäjän kanssa terveysasioissa

Venäjä on iso naapurimme, jonka kanssa on tärkeää olla vuoropuhelussa ja tehdä yhteistyötä. Terveysasioiden suhteen on monesti korostettu kansallista intressiämme tartuntatautiasioissa, jotta voitaisiin torjua esimerkiksi tuberkuloosin tai HIV:n leviämistä yli rajan.

Vaikka tämä on tärkeä asia,

paljon isompi kysymys on kansanterveyttä molemmiin puolin rajaa olennaisesti määrittävien kansantautien torjunta. Siinä Suomella on omista kokemuksestaan johtuen paljon annettavaa. Olihan meillä tilanne 1970- ja 1980-luvuilla samantapainen kuin Venäjällä nyt, ja sen jälkeinen työ on osoittanut kroonisten kansantautien ehkäisyn mahdollisuuden ja keinoja. Tällaista yhteistyötä onkin jo tapahtunut, erityisesti Pohjois-Karjala -projektin kokemusten levittämisen muodossa.

Yhteistyö on myös monella tavalla Suomea hyödyttävää, ja siitä on monia kokemuksia. Meidän vahvuutemme on ennen kaikkea pitkäaikainen kokemus ja myös pitkäaikaiset henkilökohtaiset suhteet.

Pekka Puska

Kirjoittaja on professori, pääjohtaja emeritus (THL) ja Venäjän luonnontieteiden akatemian akateemikko. Kirjoitus perustuu puheenvuoroon Aleksanteri-konferenssin päätösseremoniassa.

Konferenssiraportti: Euroopan venäjänkieliset yhteisöt pirstaloituneessa mediamaisemassa

Wanhassa Satamassa järjestettiin 13.–14.10.2016 kansainvälinen konferenssi, joka keskittyi Euroopan venäjänkielisiin yhteisöihin. Järjestäjinä toimivat Cultura-säätiö, Helsingin yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto. Järjestelyjä tuki opetus- ja kulttuuriministeriö.

Konferenssi tarkasteli venäjänkielisten median käyttöä ja valintaa muuttuneessa mediaympäristössä sekä onnistuneen integraation edellytyksiä. Konferenssissa käytiin vuoropuhelua ja vaihdettiin kokemuksia median käytön muutoksista Euroopan venäjänkielisten keskuudessa,

sekä yleisemmin median murroksesta ja arkielämän median seurannasta. Konferenssin tavoitteena oli heijastaa, millaisia prosesseja kansainvälinen poliittinen muutos on tuonut Euroopan venäjänkielisten kotoutumiseen ja maailmankuvaan.

Konferenssin alussa Olga Bronnikova (Université Grenoble Alpes) kertoi Venäjän mediasta ja venäläisistä uutistoimistoista. Hän totesi, että Venäjän harjoittaman viestinnän erikoisuutena on markkinointipainotteisuus. Bronnikova on haastatellut toimittajia, jotka ovat töissä ulkomailla, mutta joiden uutisointi on

suunnattu venäläisille.

Bronnikovan mukaan tänä päivänä tietoyhteiskunnan tarjoama mobiilius takaa sen, että viestintää voi harjoittaa fyysisesti mistä käsin tahansa. Tämä on suuri etu, sillä Venäjällä toiminta on tietyissä tapauksissa hankalaa tai jopa mahdotonta, jos esimerkiksi uutistoimiston tai toimittajan linja ei ole Kremlille myötämielinen. Joidenkin näkemysten mukaan toimiminen Venäjän rajojen ulkopuolella mahdollistaa tietyissä tapauksissa myös objektiivisemmän uutisoinnin.

Nikolay Mitrokhin (Sapporon yliopisto) puolestaan kertoi Saksan venäläisistä, jotka ovat muuttaneet maahan pääasiassa vuosina 1989–95 ja tuoneet mukanaan paljon lapsia. Iältään monet heistä olivat tuolloin noin 40-vuotiaita ja heillä oli tyypillisesti matala koulutustaso. Tällaiset maahanmuuttajat eivät Mitrokhinin mukaan mielellään opiskele saksaa ja suosivat venäjänkielistä televisiota, mikä voi johtaa eriytymiseen.

Paneelikeskustelun yhteydessä Mitrokhin totesi, että vaikka kaiken kaikkiaan suhtautuminen Venäjään on Saksassa positiivista, suhtautuminen venäjänkielisiin voi olla hieman negatiivisävytteistä, koska venäläiset eivät ole päässeet hyvin oppilaitoksiin syrjinnän sekä eriytymisen vuoksi ja ovat heikosti koulutettuja. Bronnikova puolestaan täsmensi, että esimerkiksi Ranskassa yksittäisiä ihmisiä ei erityisesti syrjitä, vaan lähinnä heidän valtiotaan voidaan suhtautua negatiivisesti.

Konferenssin toisen osan aloitti Mikko Villi (Jyväskylän yliopisto). Hänen puheenvuoronsa käsitteli sosiaalista mediaa muun muassa osallistumisen ja osanoton käsitteiden näkökulmasta. Aihe tuntui olevan heikosti sidoksissa konferenssin teemaan.

Dmitry Jagodin (Tampereen yliopisto) jatkoi kertomalla Ve-

näjän vaikutuksesta venäjänkieliseen diasporaan sekä muihin henkilöihin, joita Venäjään liittyvät asiat ja uutiset kiinnostavat. Hän totesi, että Venäjä käyttää kulttuuriaan poliittisessa tarkoituksessa pehmeänä voimana. Esimerkkinä tästä hän käytti *Rossotrudnišestvon* edustustoja eli Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksia, jollainen löytyy myös Helsingistä.

Jagodin on analysoinut venäjänkielisten yhteisöjen verkostoja ja katsonut, millaiset organisaatiot ovat läsnä Moldovassa tekemässä työtä Venäjän intressien edistämisen puolesta. Esimerkiksi *Russki Mir* -säätio löytyy listalta. Keskeisimmällä paikalla on kuitenkin Moldovan Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus. Keskuksella on sivut sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa, jonne ilmestyy noin viisi julkaisua viikossa. Eniten julkaisuja tehdään keväällä juhlien aikaan, jolloin myös tykkäysten määrä lisääntyy huomattavasti.

Oksana Morgunova (Higher School of Economics) puolestaan alusti venäläisistä Britanniassa, jonne suurin osa on muuttanut sattumalta. Monien mielestä muutto ei ollut vastannut odotuksia. Kukaan Morgunovan teettämään kyselyyn osallistuneista ei sanonut, että Britannia olisi ollut heidän unelmakohteensa tai että heillä olisi ollut jotain yhteyksiä maahan ennakolta.

Miehille muutto on ollut Morgunovan mukaan helpompi kuin naisille, koska he olivat löytäneet töitä. Naisilla on ollut paljon vaikeampaa ja nykyäänkin venäläiset vaimot muodostavat oman, merkittävän vähemmistöryhmänsä Britanniassa. 70% maassa asuvista venäläisistä on Morgunovan mukaan naisia.

Morgunova myös esitteli maahanmuuttajien internetin rakennetta avaamalla heidän internetin käyttöään sekä siellä muodostamia sosiaalisia verkos-

toja ja kertoi, että vaikka ihmiset olisivat tulleet muualta kuin Venäjältä, mutta puhuvat venäjää, heitä pidetään venäläiseen internetyhteisöön kuuluvina.

Paneelikeskustelussa Morgunova korosti pitävänsä tärkeänä, että Venäjä-kuvaa vahvistetaan ja esitetään positiivisessa valossa. Hänen mielestään esimerkiksi Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus välittää positiivista Venäjä-kuvaa edistämällä korkeakulttuuria eri maissa.

Konferenssin kolmannen osion aloitti Olga Davydova-Minguet (Itä-Suomen yliopisto) esittelemällä Itä-Suomen yliopiston projektia venäjänkielistä median käyttäjinä Suomessa. Hän kertoi Itä-Suomen olevan otollinen kohde tutkimuksen kannalta, sillä Suomen venäläiset sijoittuvat Itä- ja Etelä-Suomeen. Tutkimuksessa on haastateltu venäjänkielisiä ja suomenkielisiä mediankäyttäjiä sekä media-asiantuntijoita.

Davydova-Minguet lisäsi, että Suomikin tuottaa venäjänkielistä sisältöä. Tästä esimerkkinä hän mainitsi Ylen uutiset, joita on tuotettu vuodesta 2013. Ylellä on myös venäjänkieliset kotisivut. Hänen mukaan Yle on saavuttanut korkean auktoriteetin, mutta venäjänkielisten uutisten ongelmiana on epäsuotuisa lähetysaika alkuillasta.

Davydova-Minguet nosti esiin, että kommunikaatiota vähemmistöjen kesken sekä muiden yhteiskunnan jäsenten välillä pitäisi kehittää. Venäjänkieliselä medialla on Suomessa tässä asiassa merkittävä rooli, mutta kaikki vaikuttavat olevan siihen tyytymättömiä. Hän totesi, että kommunikaation täytyy kulkea kahteen suuntaan, ei vain ylhäältä alas, vaan myös tavallisilta kansalaisilta päättäjille.

Tiina Sotka-Siira (Itä-Suomen yliopisto) puolestaan analysoi median käyttöön pureutuvia

venäjänkielisten haastatteluja, jotka toteutettiin Joensuussa, Helsingissä ja Tampereella. Tutkimuksessa selvisi, että jotkut haastateltavista pyrkivät rajoittamaan venäjänkielisen median seuraamista, koska heidän mielestään media luo valheellista käsitystä asioista. Joidenkin mukaan kuulemma tuntuu siltä, että ”kaikki on valhetta ja vitsi”.

Sotka-Siira kertoi, että monet venäjänkieliset perheet eivät puhu politiikasta keskenään, jos joku perheenjäsenistä asuu Venäjällä ja toinen Suomessa, sillä näkemykset voivat olla uutisoinnin seurauksena erittäin erilaisia. Hänen mukaan tutkimus myös osoitti jälleen kerran sen, että television katsomista on vaikea tutkia, koska televisio voi olla päällä koko ajan mutta sitä katsotaan aktiivisesti vain silloin tällöin.

Sotka-Siiran mukaan haastatelluista jotkut seurasivat Venäjään liittyviä tapahtumia todella kyynisesti ja ulkopuolisina, ilman tunteita. Toiset, kuten todettu, pahoittivat mielensä. Lähes kaikki siis seuraavat mediaa, mutta ihmisten mediankäytön tavoissa on suuria eroja.

Janne Riiheläinen (riippumaton tiedotusasiiantuntija) toi mukaan keskusteluun informaatio-sodan käsitteen ja kertoi, ettei se toimi avoimissa demokratioissa. Median tulisi Riiheläisen mielestä ennen kaikkea kunnioittaa faktoja sekä eriäviä mielipiteitä. Nykyään internet mahdollistaa sen, että ihmiset voivat etsiä itselleen sopivimmat tietolähteet, eikä kaikkien ole pakko katsoa ja kuunnella samaa tietolähdettä.

Riiheläinen nosti esiin myös sen, että poliitikoille on välttämätöntä saada tietoonsa ihmisten mielipiteitä: jos ihmiset eivät ilmaise mielipidettään, poliitikot eivät koe pakottavaa tarvetta toimia. Jos taas ihmiset kertovat mielipiteensä ja vaatimuksensa, poliitikot pyrkisivät miellyttä-

mään heitä ja ryhtyisivät toimiin kansalaisissa tyytymättömyyttä aiheuttavien asioiden korjaamiseksi.

Toinen seminaaripäivä keräsi lähes yhtä paljon yleisöä kuin ensimmäinen ja alkoi median edustajien alustuksilla. Ingo Mannteufel (Deutsche Welle) kertoi Deutsche Wellen (DW) toiminnasta sekä kohdeyleisöstä. Kävi ilmi, että suuri osa yhtiön kohdeyleisöstä on muualta kuin Saksasta.

Saksassa on noin kolme miljoonaa venäläistä, mutta DW ei edes lain mukaan saa olla suunnattu Saksan venäläisille, eikä sen pyrkimyksenä ole venäläisten integroiminen Saksaan. DW:lla on kaikkiaan neljä televisiokanavaa, joiden kielet ovat arabia, espanja, englanti ja saksa. Venäjänkielistä televisiokanavaa ei ole ja venäjänkielinen radiokanavakin on lopetettu vuonna 2011.

Virosta saapunut Darja Saar (ETV) esitteli puolestaan oman maansa venäläisille suunnattua uutta televisiokanavaa nimeltä ETV. Virossa jopa noin yksi kolmasosa väestöstä on venäjänkielisiä. Viron venäjänkielisiä varten perustettiin vasta vuosi sitten ensimmäinen televisiokanava, sillä aiemmin poliittinen johto saneli, että Viron venäläisten piti oppia viroa. Tämän vuoksi aiemmin kanavat näyttivät vain joskus venäjänkielistä ohjelmaa. ETV on täysin venäjänkielinen ja sen tarkoituksena on pitää maassa asuvat venäläiset ajan tasalla maan asioista.

Kanava näyttää runsaasti erityyppisiä ohjelmia. Erityisesti nuorille suunnattua sisältöä on paljon. ETV esittää omaa tuotantoa noin 20 tuntia viikossa mukaan lukien uutiset ja urheilun. Kanavalla on noin sata henkilöä tuottamassa ohjelmia. Saar mainitsi, että olisi olemassa myös studioita, jotka voisivat hoitaa tuotantoprosessin kanavan puolesta, mutta tällä hetkellä

venäjänkieliset studiot ovat vielä vähissä.

Toimittaja Jessikka Aro (YLE) puolestaan kertoi, kuinka hän tutki venäläisten tekemää trollaamista internetissä ja millaisia seurauksia asioihin perehtyminen aiheutti. Alustus sai runsaasti huomiota. Aro esitti, että tutkimuksen myötä häntä alettiin syyttää muun muassa Naton edustajaksi sekä CIA:n agentiksi. Lisäksi hänen yhteystietonsa julkaistiin internetissä, hän sai uhkausviestejä ja Facebookiin perustettiin ryhmä, jossa häntä herjattiin. Tämä kaikki johtui Aron mukaan siitä, että ihmiset saivat väärän käsityksen ja luulivat, että hän kerää tietoja Putinin kannattajista Suomessa, vaikka todellisuudessa Aron kiinnostuksen kohteena olivat vain trollausprofiilien aktiviteetit.

BBC:n edustaja Artyom Liss kertoi BBC:n historiasta ja toiminnasta. Kanavalla puhuttiin venäjää jo vuonna 1946 ja sen kuuntelijat olivat erittäin fanaattisia. BBC:n venäjänkielisellä osastolla on Lissin mukaan 66 työntekijää ja yleisöstä 75 % on venäläisiä.

Jon Kyst (European External Action Service) taas valotti EU:n ulkopolitiikkaa, erityisesti Venäjän suhteen. Tärkeimpänä tehtävänä hän pitää Venäjän propagandan vastustamista ja sitä vastaan taistelemista. Tätä asiaa hänen 12 hengen tiiminsä ajaa Brysselissä. Tiimin tehtävänä on EU:n kommunikaation kehittäminen itäisten maiden kanssa. Kyst piti tärkeänä myös tiedottamista venäläisille siitä, mikä on EU ja mitä hyötyä siitä on. Huomionarvoista hänen mukaansa on, että EU:ssa on alettu puhua venäjää, vaikka se ei olekaan EU:n virallinen kieli.

Päivän toisessa paneelikeskustelussa kiinnostusta herätti Itä-Suomen yliopiston Pirjo Pöllänen (Itä-Suomen yliopisto) alustus Venäjä-mielikuvista.

Ajankohtaisessa hankkeessa tutkimuskohteena ovat Venäjään kohdistuvat mielikuvat Venäjää ympäröivissä valtioissa. Suomessa Tohmajärvi on valittu tutkimuskohteeksi siitä syystä, että sen alueella sijaitsee Suomen neljänneksi vilkkain rajan ylityspaikka (Niirala-Värtsilän raja-asema). Lisäksi Tohmajärvi oli pitkään Suomen venäläisin kunta suhteellisesti mitattuna. Mielenkiintoisen tutkimuksesta tekee se, että Tohmajärvellä lähes kaikkien haastateltavien Venäjämielikuvat perustuvat arjen kokemuksiin. Venäjä-mielikuvat eivät ole siis pelkästään median varaan luotuja, vaan ihmisillä on omia kokemuksia Venäjästä ja venäläisyydestä.

Oli positiivista huomata, että konferenssissa oli asiantuntijoita monesta eri maasta, kuten Ranskasta, Venäjältä, Suomesta, Saksasta, Virosta sekä Iso-Britanniasta. Alustuksia pitävien

henkilöiden joukossa oli niin tutkijoita, toimittajia kuin myös diplomaatteja. Tämän vuoksi konferenssi tarjosi monenlaisia näkökulmia eri maista sekä eri toimijoiden näkökulmasta.

Osallistujien joukossa oli erilaisten kulttuuriyhdistysten ja -keskusten edustajia, tutkijoita, opiskelijoita sekä runsaasti joukkoviestimien edustajia, mutta lähinnä Venäjältä tulleita. Oli selvästi havaittavissa ja valitettavaa, etteivät Suomen median edustajat tai maan poliittiset vaikuttajat olleet kiinnostuneita tapahtumasta. Näinkin positiivinen ja rakentavassa hengessä Venäjään sekä venäläisiin suhtautumista käsittelevä tapahtuma jäi vailla ansaitsemaansa huomiota ja medianäkyvyyttä. Konferenssissa käydyn keskustelun kaltaista vuoropuhelua olisi tärkeää ylläpitää ja käydä myös konferenssien välillä.

Tomi Malinen

Keski-Euraasiasta Princetonissa

Amerikkalainen Keski-Euraasian tutkimuksen järjestön (CESS) vuotuinen konferenssi pidettiin 3.–6.11. Princetonissa Yhdysvaltain itärannikolla jo 17. kerran. Käsite Keski-Euraasia on silti edelleen epämääräinen. Se tarkoittaa jotakin enemmän kuin pelkkä Keski-Aasia, mutta ulottuuko se pitkälle Siperiaan, Kiinaan tai Iraniin on vähän epämääräistä. Konferenssin yli kuusikymmentä paneelia ja noin kolmesataa osanottajaa käsittelevät Keski-Aasian maita, Mongoliaa ja vähemmässä määrin Siperiaa, Turkkia ja Kaukasusta.

Stephen Kotkin (Princeton University) kävi keynote-puheessaan läpi Neuvostoliiton hajoamista ja Afganistanin sodan merkitystä. Hänen mukaansa Afganistanilla oli vähäinen merkitys neuvostotodellisuudelle,

sillä maassa oli enimmillään vain kaksi prosenttia Neuvostoliiton armeijasta, kun esimerkiksi Itä-Saksassa oli koko ajan viisi kertaa enemmän neuvostosotilaita kuin enimmilläänkään Afganistanissa. Joukkojen vieminen Afganistaniin oli eräänlainen työtapaturma, minkä alkuperäisenä tarkoituksena oli vain sekaantua Afganistanin vallankumousjohdattajien sisäiseen kamppailuun. Mutta miehityksestä tulikin pysyvä olotila. Ideologia epävakautti neuvostojärjestelmää: kun afgaanivallankumoukselliset tappoivat vastustajiaan ja neuvostoviranomaiset tätä ihmettelivät, he saivat vastaukseksi Lenin-sitaatteja, joiden mukaan Lenin kehotti olemaan julma vallankumouksen vastustajille.

Kotkin piti suurimpana syynä järjestelmän romahtamiseen sen

liian suuriksi kasvaneita kansainvälisiä velvoitteita. Jo vuonna 1975 KGB:n pääanalyytikko Nikolai Leonov arvioi, että näin ei voinut jatkua: kolmannen maailman vapautusliikkeitä ja liittolaismaita ei voitu resursipulan vuoksi enää tukea entisessä määrin. Leonovin raportti vesitettiin jo toimitusvaiheessa ja kun se esiteltiin puoluejohdolle, muutosehdotuksia ja kritiikkiä ei ollut jäänyt jäljelle.

Kotkinin arvio Putinin Venäjästä oli myös hyvin kriittinen, Venäjä ei kykene muuttumaan ja sortuessaan se vetää mukanaan Venäjän autoritarismia jäljittelevät naapurinsa, joihin hän laski myös Turkin, Puolan ja Unkarin.

Konferenssin sessioissa käsiteltiin myös esimerkiksi mongoli-imperiumia, Siperian kuolevien turkkilaiskielten dokumentoimista, Turkin ja Neuvostoliiton suhteita, Keski-Aasian maista lähtevää siirtotyöläisyyttä ja sukupuolta nykyisessä Keski-Aasiassa.

Kiinnostavia yksityiskohtia esityksissä oli esimerkiksi se, että Dalai Lama kävi Neuvostoliitossa neljä kertaa, ensimmäisen kerran jo 1979. Taustalla oli rauhanpolitiikan edistäminen, mutta Kiinaa ei haluttu turhaan ärsyttää, joten vierailusta ei pidetty suurta meteliä. Näin Dalai Lama matkusti osana intialaista valtuuskuntaa. Nykyisin häntä ei enää haluta Venäjälle.

Kansainvälisten yliopiston Mariya Omelicheva esitteli tutkimustuloksensa, että suuri osa Kazakstanissa terrorismiksi määritellystä toiminnasta on itse asiassa huumekauppaan liittyvää väkivaltaa: terrorismi ja huumekauppa korreloivat maassa vahvasti. Penn State -yliopiston Harrisburgin osaston Azamat Sakiev puolestaan kertoi, että Syyriaan taistelemaan lähteminen on uskonnollisuuden sijaan vaihtoehto marginalisoiduille yksilöille vähän samaan tapaan